

ЗА СПОДЕЛЯНЕТО НА ЧУЖДАТА КУЛТУРА

Елена Хаджиева, Ася Асенова, Йорданка Велкова, Весела Шушлина,
Препъни-камъчета в чуждоезиковото обучение, автори
Издателство „Гутенберг“, С., 2013, с. 100

Радка Влахова

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Съществен компонент в учебните политики на международното образование е представянето на културните различия, които са в основата на редица недоразумения при общуването на представители от различни националности. Езикът, като елемент от културата, е нейното комуникативно и когнитивно средство, а речевите съобщения се различават със собствена идентичност, формирана от културологичен и исторически контекст. По този начин резултатът на корелацията език – култура намира израз в продуцирания текст.

Основна предпоставка за адекватен превод от родния на чуждия език и обратно е преодоляването не само на езиковите бариери, но и развиването на сензитивност към спецификите на чуждата култура. Затова една от приоритетните насоки за чуждоезиковото обучение е не механичното представяне на културните реалности, а и отчитането на тяхното влияние в контекста на межкултурните различия.

Разглежданата проблематика в книгата *Препъни-камъчета в чуждоезиковото обучение* от Е. Хаджиева, А. Асенова, Й. Велкова, В. Шушлина обхваща разнопосочни мнения за фразеологичните единици и умалителните форми в българския език. По този начин авторският екип попада в поле, недостатъчно коментирано и представяно пред изучаващите български език като чужд. Избраният предмет и подход е провокативен от изследователска и методологична гледна точка и е отправна точка за включването на двете сфери в чуждоезиковото обучение. Методологията на това проучване използва интердисциплинарни изследователски процедури, приложени върху българските умалителни форми и българската фразеология.

Изключително ценен е изборът върху представители на различна езикова среда, мотивиран преди всичко и от спецификата на дейността на Катедра „Български език като чужд“, както и от възможните връзки между различни култури и националности, което разширява диапазона на проучването и дава перспектива и за бъдещи такива в съвременното езикознание.

Първата част на *Препъни-камъчета в чуждоезиковото обучение* разглежда различни теоретични постановки за същността, произхода, значението и класификациите на българските фразеологични единици. Направен е преглед на изследванията до момента, водещи теории, видове и привърженици на всяка от тях. Обхванати са и всички познати изследвания в областта в българското езикознание.

Като иновативно може да се определи поставеното начало на проучване на българската фразеология от джандър перспектива. Подчертава се, че фразеологията е един от многото знаци на колективното съзнание, индикатори на представите за *мъжественост* и *женственост*, за *мъжка(и)* и *женска(и)* *идентичност(и)*, факт, провокиращ бъдещи проучвания *gender* прочит на ключови понятия, които изграждат представите за мъжественост и женственост. Тук наблюдението засяга фразеологични изрази, съдържащи една от нарочно подбраните лексеми в двойките *жена – мъж*; *момиче – момче*; *майка – баща*; *баба – дядо*. Изведена е класификация на база:

1. структура или семантика на фразеологичната единица, с изразен имплицитно пол или изрично указан;
2. подредба и съдържание на корелативните елементи, като обикновено мъжкото е в първа позиция, а женското заема втора;
3. семантика и концептуални различия между мъжкото и женското;
4. значения при пренасяне на качества, характерни за единия пол, върху другия.

Направените наблюдения и обобщения запълват известна празнина в научноизследователската парадигма, която може да се констатира в проучванията на връзките между пол и език. Проблематиката е продуктивна за проучване и поради факта, че няма чувствителност към категорията *пол*. А в езика се отразява именно несъзнаваното разбиране за пола – факт, който важи и за българи, и за чужденци.

Втората част на книгата е посветена на категорията умалителност – също слабо изследван въпрос в българската лингвистика и почти непроучван в практиките на чуждоезиковото обучение. В езикознанието деминутивите най-често са разглеждани в словообразователен аспект – суфиксите, с които се образуват, като най-пълно те са представени при деминутивните съществителни. Липсват подробни изследвания за номинативните им особености, употребата им в разговорната реч, неясен остава също и статутът им – дали са отделни думи или форми на думата.

И в тази глава подробно са представени теоретичните постановки, изследвания и наблюдения до момента върху умалителните форми в българския

език, които са обект на изследване от предосвободенските граматика до съвременните лингвистични изследвания.

Авторките обръщат внимание и на разумаляването и преумаляването, на дилемата относно същността на деминутивите – форми на думата ли са, или самостоятелни думи. Разгледани са словообразователните суфикси за образуване на умалителни форми за различни части на речта, засегнати са също и фонетичните промени при образуването им.

Тъй като употребата на деминутиви е най-характерна за разговорната реч, са представени няколко примера от транскрибираната устна реч в ресурсите на корпуса *bgspeech*. До момента деминутивите са класифицирани според това, от коя част на речта са образувани, но не са анализирани достатъчно, а това би могло да бъде възможна практическа задача за всички изучаващи български език, но също и обект за бъдещи проучвания в посочената област. Тук са дадени многобройни примери, прецизно коментирани и анализирани.

Както в първата част, фокусирана върху фразеологичните единици, така и във втората, чийто фокус е категорията умалителност в българския език, е обърнато съществено внимание и на стилистичните особености.

Авторките поддържат концепцията за фразеологичното богатство, обусловено както от историята, културата и всекидневието, така и от разностранната семантична, структурна и граматическа характеристика на отделните фразеологични единици, факт, който е и предпоставка за разнообразната стилистична употреба на фразеологизмите във всички функционални типове текстове.

В тази част са представени теоретичните спорове и разногласия по отношение на понятията образност и експресивност. Анализирани са подробно най-продуктивните средства за постигане на образната изразителност – сравнението, иронията, метафората, включително транспозициите, хиперболатата, преумаляването, синонимите, антонимите, синтактичният паралелизъм, алитернацията.

Както отбелязват авторките, класификацията на фразеологизмите според експресивно-стилистичните им свойства се прави на база тяхната оценъчност, която те придобиват в резултат на предпочитаната или дори изключителната им употреба в различни сфери на общуването. В зависимост от преобладаващата сфера на употреба и принадлежност към един или друг стил на книжовния език фразеологизмите се разделят на три вида: **общостилови**, **разговорни** и **книжни**, които са подробно представени в тази част на изложението.

При изследването на стилистичните особености на деминутивите акцентът е поставен върху допълнителните (конотативните) им значения. Те са отбелязвани при проучването на умалителните суфикси, като се посочва, че освен физическа умалителност тези морфеми могат да изразяват гальовност, ирония и други. Направено е и уточнението, че реализирането на едно или няколко от значенията на деминутива зависи от конкретната ситуация, контекста, интонацията и пр. – важни езикови особености, които изрично се подчертават. В тази част са използ-

вани примери и от художествената реч и публицистиката, което придава още по-голяма задълбоченост на анализа на деминутивите в българския език.

Като особен принос в изследването може да се изтъкне проведеното сред чуждестранни граждани анкетно проучване, чиито резултати, анализи и обобщения са изведени в отделна глава на книгата. Авторките подчертават трудностите при усвояването на фразеологичните единици и умалителните думи в съвременната българска реч и правилно ги определят като препъни-камъчета в практиките на чуждоезиковото обучение.

По тази причина, а също и от методологична и изследователска перспектива, за изследването са предложени следните анкети:

– първата се отнася до фразеологията и съдържа 4 въпроса, чийто акцент е върху значението на българските фразеологизми, техните синоними, усвояване и употреба;

– във втората анкета са представени три ситуации, образци на съвременната българска езикова ситуация, и се изисква от участниците в анкетата след прочитането на съответните текстове да напишат адекватния еквивалент на българския фразеологизъм в родния им език, като посочат разликите в значенията им, ако има такива. Освен това, за да се разбере как са усвоили значенията на българските фразеологизми, да ги употребят в свои микродиалози или изречения;

– третата анкета е свързана с категорията *умалителност* и употребата на умалителните думи в съвременната езикова практика. Целта на анкетното проучване тук е:

1. доколко студентите са усвоили умалителните суфикси, чрез които се продуцират новосъздадените лексеми;

2. доколко са запознати със синонимното разнообразие на изследвания тип думи;

3. доколко разграничават номинативното от конотативното значение при функционирането на умалителните думи на българска езикова почва.

В анкетното изследване са включени чуждестранни студенти от различни хуманитарни специалности, докторанти и специализанти от Софийския университет с ниво на езикова компетентност среднонапреднали и напреднали. Участниците в изследването условно са разпределени в четири групи:

1. славянска група, или носители на славянски езици, като се имат предвид руски, полски, чешки, словашки и сърбохърватски език;

2. западна група, или носители на английски, немски, френски, испански и италиански език;

3. балканска група, или носители на гръцки, турски, румънски и албански език;

4. източна група, или носители на китайски, корейски и японски език.

Особен интерес представлява групата на етническите българи от Украйна и Молдова, които чрез речевото им общуване отнасяме почти изцяло към носителите на българския език, като същевременно се отчита продължител-

ността на периода, в който са пребивавали в българска езикова среда и който определено влияе на съвременната им разговорна практика.

Тъй като фразеологичните единици и умалителните думи представляват значителна трудност за изучаващите български език, авторките обръщат особено внимание върху методиката на преподаването им, като предлагат конкретни начини и процедури за правилното им усвояване. Освен това са представени и най-често допусканите грешки при употребата на фразеологизмите и умалителните думи. Тези въпроси са разгледани в частта *За усъвършенстване на комуникативната компетентност* и са ценни практически насоки от гледна точка на приложната лингвистика.

Както по отношение на усвояването на фразеологизмите, така и по отношение на умалителността в българския език от съществено значение е проучването именно на най-фреквентните интерферентни грешки.

Авторките подчертават необходимостта от теоретичен курс по граматика, лексикология и фразеология, в който да се отчитат особеностите в овладяването на чуждоезиковата система. С цел усъвършенстването на комуникативната компетентност на изучаващите български език като чужд към теоретичния курс те препоръчват практическа работа и задачи върху разнообразни типове текстове.

Последната част на учебната книга демонстрира функционирането на предложената методология в предходната глава при разнообразен тип „проверка на знанията“. Тази част съдържа текстове от различни комуникативни ситуации и съответни задачи към всеки от тях. Отделно е представена и самостоятелна рубрика *Добре е да знаете!*, в която са отразени важни специфики, свързани с употребата и значението на разглежданите форми.

Структурното разделение на книгата покрива теоретичния и практически план, съпроводен и с методологията на преподаването на умалителните форми и фразеологизмите в дисциплината *Български език като чужд*. По този начин книгата разширява предназначението си – тя е насочена не само към студенти, изучаващи български език, но и към преподаватели и изследователи в областта на лингвистиката и методиката на преподаване на чужд език.

Разглежданата книга е още едно иновативно изследване, полезно и ценно за практиките на чуждоезиковото обучение.

ON SHARING A FOREIGN CULTURE

✉ **Dr. Radka Vlahova, Assoc. Prof.**

Department for Bulgarian as a Foreign Language

Faculty of Slavic Studies

University of Sofia

15, Tzar Osvoboditel Blvd.,

1035 Sofia, Bulgaria

E-mail: rvlahova@gmail.com